

KÉZFOGÁSOK

KENYERES KOVÁCS MÁRTA

OTON ŽUPANČIĆ (1878—1949)

Oton Župančič, korunk legnagyobb szlovén költője, a legjelesebb szlovén műfordító és Cankarral együtt a modern szlovén irodalmi mozgalom legkiválóbb képviselője. 1878. január 23-án született a szlovéniai Vinicában (Bela Krajina), ahol gyermekkorát is töltötte. Szűkebb hazájának, Bela Krajínának jellegzetes, lírai hangvételű népdalai, amelyekkel már kora gyermekkorában megismerkedett, nagy hatást gyakoroltak rá, és ennek a hatásnak mély nyomai később, felnőttkori költeményeiben is gyakran megmutatkoztak a népdalelemek megidézésének és művészi feldolgozásának formájában.

A gimnáziumot Ljubljánában, egyetemi tanulmányait — történelmet és földrajzot — Bécsben végezte. Hajlama azonban inkább a lingvisztika felé vonzotta, ezért egyetemi tanulmányainak befejezése után hosszabb időt töltött Németországban nyelvtudása és irodalmi ismereteinek tökéletesítése végett.

Elő verseskönyve, a *Čaša opojnosti* (A mámor könyve, 1899) a nyugati szimbolista irányát mutatja, míg második könyvének költeményei *Pisanice* (Hímestojások, 1900) cím alatt a gyermekkorában hallott és tanult népdalok hatását tükrözik. Ugyanez a hatás érezhető majd később gyermekköltészetében is, különösen a *Ciciban in še kaj* (Ciciban s miegymás, 1915) című kötet verseiben.

1904-ben megjelent versgyűjteménye, a *Čez plan* (A síkon át) már magában hordozza lírájának minden jellegzetességét: a szülőföld és a nép szeretetét, a finom erotikát, a fiatalos harciasságot, a dallamos nyelvezetet. A négy évvel később, 1908-ban megjelent *Samogovori* (Monológok) című kötetben a gondolati elemek kerülnek túlsúlyba. Ars poetikájával kapcsolatban 1910-ben kijelentette: „Arról énekelek, amit érzek, mert a népből jöttem, vele érzek és érte élek.”

Az első világháború eseményei *V zarje Vidove* (Iván nap hajnalán, 1920) című kötetének verseiben hagytak nyomot. A háború után a ljubljánai színház dramaturgja, majd évekig igazgatója volt. Erre az időre esik igen termékeny műfordítói munkásságának java része. Legjelentősebbek Shakespeare-fordításai (15 könyv), ezenkívül Shelley-, Dickens-, G. B. Shaw-, Goethe-, Schiller- és Puskin-műveket fordított szlovénre. Eredeti színpadi műve, a *Veronika Deseniška* (1924) című tragédia lírai hangvételű.

A második világháború idején írt hazafias verseivel, amelyeket 1945-ben adott ki *Zimzelen pod snegom* (Örökzöld a hó alatt) címmel, a népfelszabadító harcra buzdított, mint például a *Költő, tudod-e mi a dolgod* című költeményében:

„Költő, tudod-e mi a dolgod?
Nincs mit mondanod?
Mért burkolózol hallgatásba?
Ereszd ki hangod a világba,
legyen szavad a ma számára:
követjük dalod.”

Oton Župančić a nemzeti és a szociális felszabadulásért folyó harc, valamint a mély emberi érzelmek finom hangú költője volt. Az *Eljöttél* című vers jellemző például szolgálhat jelentős szerelmi költészetéből:

*„Eljöttél... így jön az aranyszegélyű felhő
az éjszakai égre,
s éppen csak hogy megtorpan a vándor,
s éppen csak hogy elkáprázik szeme a csodától,
a sötétség már be is burkolta leplébe.*

*Eljöttél... mint dal a távolból
és hirtelen megálltál:
megáll a vándor is... csend van... csak a lombok
rezegnek, s a visszhang suttog,
míg el nem hal a fáknál.*

*Eljöttél... így jön az aranyszegélyű felhő,
s a távolból a dal,
s elmentél... a vándor a szemét lezárja,
az égen járó felhőt álmában látja,
s álmában zeng dalod, az örök fiatal.”*

Igen népszerűvé vált gyermekverseiben a lírai népdalok stílusesszé-közeivel, helyenként szimbolikusan, sokszor igen komoly és mély mondanivalót juttatott kifejezésre. Ilyen például tanító jellegű *Vitorlások* című verse:

*„Vitorlások a tengeren,
sok-sok lélek a vizeken.
Minden vitorlás egy élet,
minden lélekben a végzet.*

*Igen, így mondtam ezt néktek:
Nem a napban, nem a szélben,
nem is a vad hullámokban,
a végzet a lélekben van.”*

A háborút megelőző és a háborús évek súlyos megpróbáltatásairól szól többek között *Pásztorok* című szimbolikus gyermekverse is:

*„És eljött hét inséges év,
hét száraz, kopár, pusztá rét,
hét sovány és éhes tehén.*

*Mi pásztorok heten vagyunk,
bujá mezőre indulunk.
Teheneket legeltetiünk,
vidám nótát énekelünk.*

*Hét évet, im, átvészeltünk,
hét inséges évet, szörnyűt,
megóvtuk a teheneket,
megőriztük a réteket,
hogymindenkinek jó legyen.”*